

гарантій. Тому право на судовий захист є засобом забезпечення передбаченої законом можливості людини звертатися до органів правосуддя за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Міністерство Юстиції України «Державно – правовий механізм забезпечення Конституційного права людини і громадянина на судовий захист та місце органів Юстиції України у здійсненні правосуддя» - https://minjust.gov.ua/m/str_9254
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Софія Чорна. Роль судової влади в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини. Підприємство, господарство і право, N 8/2020, Київ, 2020 рік. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/8/31.pdf>
4. Гаврильців М.Т. Захист законного інтересу як передумова на звернення до адміністративного суду: поняття, сутність, види. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Юридична». 2016. Вип. 4. С. 161–171.
5. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
6. Конвенція про захист прав і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
7. Рішення Конституційного Суду у справі № 3-173/2018(1186/18, 77/19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-21#Text>

Мельничук Аліна Михайлівна
здобувач вищої освіти ННІ №1
Національної академії внутрішніх
справ;

Науковий керівник:

Халюк Сергій Олександрович
доцент кафедри конституційного
права та прав людини,
Національної академії внутрішніх
справ
доктор юридичних наук, доцент

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Порушення прав військовополонених в умовах воєнного стану є серйозною проблемою, яку не можна замовчувати. І це вказує на необхідність зміцнення, дотримання міжнародного гуманітарного права. Життя людини є найвищою цінністю держави, дане положення можна знайти у багатьох конституціях світу, зокрема України. Зважаючи на те, що станом на 24 лютого

2022 року розпочалася військова агресія зі сторони російської федерації і Україна вимушена воювати і захищати свою територію, у громадян постає гостро питання щодо поводження з полоненими. Під час війни особа повинна дотримуватися певних норм гуманності навіть щодо ворога [1].

Зауважимо, що військовополонені – це комбатанти, які опинились в полоні під час міжнародного збройного конфлікту, незалежно від їхнього стану – здорові, хворі або поранені. Крім того, до військовополонених належать захоплені противником:

- особовий склад ополчень і добровільних загонів;
- особи, які на законних підставах прямують за збройними силами, але не входять до їхнього складу (цивільні члени екіпажів військових літальних апаратів, члени робочих команд і служб, на які покладено побутове обслуговування збройних сил тощо) та мають посвідчення особи встановленого зразка, вказаного у правилах застосування норм міжнародного гуманітарного права (МГП) щодо розпізнавання осіб і об'єктів;
- члени екіпажів торгових суден і літаків (вертольотів) цивільної авіації, якщо вони не користуються більшим пільговим режимом згідно з іншими положеннями МГП;
- населення неокупованої території, яке стихійно, за власним бажанням озброюється для боротьби з військами, що вторгаються, і яке не встигло сформуватися у регулярні війська.

Відповідно до чинних конвенцій військовополонені знаходяться у владі ворожого уряду, а не окремих осіб або військових частин, і вони потребують гуманного поводження, яке категорично забороняє будь-яку дискримінацію за ознаками раси, національності, віри, статі, політичних поглядів, майнового стану тощо. Після закінчення воєнних дій військовополонені звільняються і репатріюються, за винятком осіб, проти яких було порушено кримінальне переслідування за скоєні злочини. Практика Першої і Другої світових воєн, інших війн та збройних конфліктів доводить, що практично в будь-яких державах, будь-які армії світу грубо порушують положення конвенцій про військовополонених. Зараз під час повномасштабного вторгнення українські військовополонені на межі життя і смерті. Російська сторона не дотримується жодних норм міжнародного законодавства, зокрема норм та актів щодо поводження з військовополоненими. Досліджуючи міжнародні нормативно-правові акти, які регулюють правила поводження з військовополоненими варто виокремити наступне. Відповідно до статті 3 «Женевської конвенції про поводження з військовополоненими» заборонено зараз і надалі вчиняти стосовно військовополонених такі дії: а) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури; с) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження; d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії визнані цивілізованими народами як необхідні. А згідно зі статтею 13 «Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими»

з військовополоненими необхідно завжди поводитися гуманно. Будь-який незаконний акт чи бездіяльність з боку держави, що тримає в полоні, які спричиняють смерть або створюють серйозну загрозу здоров'ю [3].

При цьому згадана Женевська Конвенція утврджує, що військовополонені перебувають в руках ворожої держави, а не окремих осіб чи військових частин, які взяли їх у полон. Незалежно від відповідальності, яку можуть нести окремі особи, держава, що тримає в полоні, відповідає за поводження з військовополоненими. У разі передачі на утримання військовополонених іншій державі, відповідальність за дотримання положень Конвенції буде нести держава, що прийняла полонених. Отже, з моменту отримання статусу військовополоненого особа підпадає під захист Конвенції, за дотриманням положень якої несе відповідальність держава, яка утримує військовополонених [3].

Військовополонених звільняють і репатріюють без зволікання після закінчення бойових дій. Утримання у полоні за деяких обставин може завершитися раніше. Важкопоранені та важкохворі військовополонені повинні бути відправлені на батьківщину або госпіталізовані у нейтральних країнах, як тільки вони будуть у стані, що дозволяє їх перевезення. Не чекаючи закінчення війни, конфліктуючі сторони з гуманних міркувань можуть домовитися про обмін військовополоненими.

Отож, проблема утримання в російському полоні українських військовослужбовців під час повномасштабного вторгнення є надзвичайно болючою, адже грубі порушення міжнародного гуманітарного права та тортур застосовуються до українських військовополонених, цивільних і навіть політичних в'язнів, які не є допустимими. На відміну від РФ, Україна неухильно дотримується своїх зобов'язань за міжнародним гуманітарним правом, зокрема, що стосується поводження із військовополоненими. Недотримання цих норм може призвести до серйозних правопорушень та має наслідки для військових конфліктів. Дане питання вимагає негайної уваги та реагування з боку міжнародної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Права і свободи людини і громадянина в умовах воєнного стану.
URL:<https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolntNTU/12611/1/75%20%D0%A2.2-185-186.pdf>

2. Каткування полонених в умовах воєнного стану
URL:https://scholar.google.com.ua/scholar?q=%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%85+%D0%B2+%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85+%D0%B2%D0%BE%2.D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE+%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%83&hl=uk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart#d=gs_qa bs&t=1701280717321&u=%23p%3DI6z3eNpfz60J

3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153?find=1&text#Text

*Муратова Вікторія Олександрівна,
студент навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Славна Оксана Володимирівна,
доцент кафедри конституційного
права
та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України, значних змін зазнали всі сфери діяльності людини, в тому числі і освіта. Ці зміни вимагають швидкого регулювання з метою визначення механізмів функціонування освіти в нових умовах. Заклади освіти, учасники освітнього процесу зіткнулися з цілою низкою проблем стосовно реалізації права на освіту під час війни: від безпекових (ворог обстрілює територію України ракетами, на частині території йдуть активні бойові дії) до організаційно-технічних (проблеми з доступом до мережі «Інтернет», відсутність належних пристроїв або електроенергії для забезпечення освітнього процесу тощо). Освіта потребує державного регулювання, яке визначає головні механізми реалізації цього права, особливо в умовах режиму воєнного стану [1].

Відповідно частині 1 статті 3 Закону України «Про освіту» право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України [2]. Проте реалізація цього права потребує гарантій держави, які закріплюються у відповідних нормативно-правових актах та визначають способи такої реалізації. Тому для забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану були внесені зміни у чинні законодавчі акти та прийняті додаткові нормативні акти.

Зокрема, відповідно до статті 57-1 Закону України «Про освіту», здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, освітніх установ, наукових установ на час особливого періоду гарантується:

- організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників;
- збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендії та інших виплат;